

פרוטוקול מס' 160

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
מיום ב', ב' בטבת תשל"ב - 20.12.71, שעה 9.00

נכחו:

חברי הוועדה:

- י. גולדשמידט - היו"ר
- ש.ז. אברמוב
- א. אנקוריון
- י. ארידור
- ד. ארזי
- מ. ביבי
- ג. האוזנר
- ב. הלוי
- ח. צדוק
- י.ה. קלינגהופר
- י. קורן

מזמנים:

- חה"כ י. הררי
- חה"כ ד. מילמן
- א. ידין - המשנה ליועץ המשפטי לממשלה
- א. דמביץ - סגן הממונה על ביטוח החוק ועל הרשומות
- עו"ד י. ננר - מטעם לשכת עורכי הדין
- ש. מייטין - בשם הסטודנטים בפקולטות למשפטים והמתמחים

ח. ביתן

רשמה:

סדר היום:

א) חוק לשכת עורכי הדין (תיקון),
תשל"א-1971 (של חברי הכנסת: מ. ברעם,
י. הררי, י. נחושתן, מ. ביבי,
ד. מילמן).

ב) חוק הגנת הדייר (נוסח משולב),
תשל"ב - 1971 - העברה לוועדת המשנה
בראשותו של חבר-הכנסת ביבי.

הינו"ר י. גולדשמידט:

אני פותח את הישיבה.

(א) חוק לשכת עורכי הדין (תיקון), תשל"א - 1971
(של חברי-הכנסת: ס. ברעם, י. הרדי, י. נחושטן, ס. ביבי, ד. מילמן)

אני מבקש את חברי-הכנסת מילמן, כאחד מחמשת חברי-הכנסת המציעים, להציג את הענין כדי שנוכל לפתוח בדיון טרום בהצעת חוק לשכת עורכי הדין (תיקון) של חברי-הכנסת: ברעם, הרדי, נחושטן, ביבי ומילמן.

ד. מילמן:

אדוני היושב ראש, חברי הוועדה, במשך שנים לאחר קום המדינה היו אנשים שלימודיהם המשפטיים נפסקו עקב שירותם בצבא, בהגנה, בפלמ"ח, באצ"ל, בלח"י ובכל ארגוני המחתרת, במסגרת הישובים ובכל מיני תפקידים בטחוניים של הישוב. לכן הוכנס בחוק לשכת עורכי הדין סעיף 102א (קורא את הסעיף). כלומר, לפני שחוקק חוק לשכת עורכי הדין היתה המועצה המשפטית מתחשבת באנשים הנזכרים, וכאשר היו פונים אליה בבקשת שחרור מתקופת הסטאג' המקובלת של שנתיים, היתה מפחיתה תקופה זו בחצי שנה או במספר חודשים אחד עד מקסימום של שנה אחת. עלי לוסד שגם אני אחד מהאנשים שזכו ליהנות מהטובה זו בשל תקופת מאסר של ארבע וחצי שנים אצל האנגלים. הגשתי בקשה ושחררו אותי משנת סטאג' אחת. בסעיף 102א שאותו קראתי מדובר רק על אלה שהתחילו ללמוד לפני ה-13 ביוני 1961. לו הייתי מתחיל ללמוד, למשל, ביולי 1961, כבר היה אסור לי ליהנות מהפחתה זו, וכאן אי-הצדק באפליה הקיימת לגבי האנשים הללו שלא הצליחו, בשל סיבות אישיות, להתחיל ללמוד לפני ה-13 ביוני 1961. אם זכרוני אינו מטעני, תאריך זה שונה מספר פעמים. כלומר, בהתחלה היה תאריך עוד יותר מוקדם ומדי פעם צצו מספר אנשים שהחלו ללמוד בתאריך מאוחר יותר - ותמיד היה זה מספר קטן, מבוטל - ובעקבות זאת שונה התאריך. אני חושב שגם היום מדובר במספר אנשים שאפשר למנות אותם על אצבעות שתי הידיים. אני מזכיר זאת כדי לומר שאם עו"ד ננר יתנגד לתיקון זה, זו תהיה סערה בכנס מים. מדובר במספר מצומצם של אנשים - 4 עד 6. רק עכשיו הצליחו אלה להתחיל ללמוד. האם בגלל כך לא נאפשר להם הנחה זו?

בכל זאת יש הגיון מסויים בתקופת סטאג' של שנתיים וכאשר באים להפחית תקופה זו צריך שיהיו נימוקים לכך בדרך-כלל. ההפחתה אינה ניתנת באופן אוטומטי, אלא הענין בא לדיון בלשכת עורכי-הדין ואם אדם אינו ראוי לכך לא ייחנה מההפחתה או שייחנה מהפחתה מסלית בלבד. כאן מדובר באנשים לא צעירים שהיו פעילים בשנים 1947-1948 או מאוחר יותר. לא מדובר בצעירים שהשתחררו לא מזמן מהשירות ושהחליטו להיות עורכי דין. אני עצמי זוכר מקרים - כאשר ישבתי במוסד הוא בלשכת עורכי הדין - בהם דצינו לעזור לאדם, אך החוק לא איפשר לנו זאת מפני שאותו אדם לא ענה על דרישות סעיף 102א. לכן אני מבקש להגיש הצעת חוק זו לקריאה ראשונה ולאשר אותה בסופו של דבר.

הינו"ר י. גולדשמידט:

כיוון שלשכת עורכי הדין ביקשה להוסיף לפני הוועדה נשמע את דברי עורך-דין ננר. את הדיון בוועדה נקיים אחד-כך.

עו"ד י. ננר:

בתבקשתי אתמול על-ידי הוועד המרכזי של לשכת עורכי הדין להוסיף לפניכם כדי להציג את העמדה אשר סוכמה פה-אחד בוועד המרכזי. הוועד המרכזי של לשכת עורכי הדין מתנגד לתיקון המוצע, והסיבות הן אלה: כפי שאמר חברי-הכנסת מילמן, יש מטרה מסוימת בתקופת ההתמחות. תקופה זו אינה דבר מה פורמלי שמי שרוצה להגיע לרשיון חייב לעבור אותו. יכול להיות ויבוח אם תקופת ההתמחות הקיימת ארוכה מדי, אם נעשה תוך תקופה זו כל שאפשר לעשות על מנת להמשיך בצורה נאותה את התמחים; אבל אם מדובר בנושא ספציפי כמו זה המובא לפניכם היום אין לדעת הלשבה כל הצדקה לתת היום הנחות והקלות, שאין להן כל קשר עם המטרה היסודית שלשמה קיימת תקופת ההתמחות. נכון שבזמנה התפשרה לשכת עורכי הדין והסכימה לנוסח כפי שהתקבל בזמנו, אבל גם אז היתה לה התנגדות עקרונית לעצם הדבר.

עו"ד י. ננר:

הנושא שלפנינו הוא נושא רגיש, כי איש אינו רוצה לומר שאדם אשר השתתף באופן פעיל בפעולות שונות של הישוב, בצורות מאורגנות אלה או אחרות, לפני מלחמת השחרור - צריך להתנגד לזה שיהנה מהקלה בקשר לקבלת רשיון של עורך דין. אולם איננו יכולים להתעלם ממציאות מסויימת. מדי שנה מוציאים אנו 600 עורכי דין, בתוכם חיילים רבים מאד, שהפסידו במשך שנים רבות את האפשרות ללמוד בגלל זה שהיו נצבא. אין זו אותה תקופה שהיתה פעם. עכשיו כמעט כל גבר בישראל מפסיד מספר שנות לימוד בגלל השירות. אין כל נסחון שאותם אנשים אשר תרמו בפעילותם ב"בהגנה", באצ"ל או במחתרות אחרות עולים במובן זה על אלה שמקדיבים כיום מזמנם, וכולם מקדיבים. כך גם איננו רואים הצדקה מוסרית לדבר. הנימוק היה בזמנו שמדובר באנשים, אשר בגלל פעילותם המחתרתית - ואפשר להוכיח זאת - הפסידו שנה-שנתיים. אולם מאז עברו הרבה מאד שנים ובינתיים היו יכולים להתחיל ללמוד, ואם לא התחילו ללמוד, היו להם סיבות שאין לייחס אותן לאותה תקופה דאז. לכן נדמה לי ונדמה לוועד המרכזי של לשכת עורכי הדין שגם מבחינה זאת אין מקום לבוא היום, בשנת 1971, ולתת הקלה זו. אנו מתייחסים בכבוד רב ובהערצה לכל אלה שתדמו ושתורמים לשירות המדינה, אבל אין זה יכול לבוא על חשבון דבר שונה לחלוטין שאין לו קשר לכך והוא נקרא התמחות.

עד כמה שאנו יודעים מדובר על מספר של 80 איש העלול להגיע גם ל-200. 80 זה מספר שנמסר לי על-ידי יושב ראש לשכת עורכי הדין, ד"ר רוטנשטרייך, ומוסדות אחרים של הלשכה אומרים שיש רשימות נוספות העלולות להגיע עד 200 איש. אולם לא המספר קובע, אלא העמדה העקרונית, והוועד המרכזי החליט לבקש את ועדת החוקה, חוק ומשפט להתייחס לענין זה כפי שהוא מציע, כי אחת יהיה בהחלט מוצדק לתת אותן הנחות לחיילים, לגנבים ובכלל לכולם.

י. ארידור:

לפי התיקון המוצע תהיה סמכות לתת הקלה כזאת לכולם. אם רוצים לצמצם את התיקון רק לאלה שפעלו בתחום האמור בעבר, צריך לתקן את הנוסח.

עו"ד י. ננר:

את התיקון לא קראתי, אך לפי מה שנמסר לי ולפי צורת הצגת הענין על-ידי חבר-הכנסת מילמן הניסוח, כנראה, רחב יותר. אם הניסוח מעורר כיום ספיקות, ברור שמחר תבוא קבוצה אחרת ותבקש ניסוח רחב יותר, והוועד המרכזי ומוסדות לשכת עורכי הדין לא יוכלו לעמוד בזה. זה כבר לא יהיה ענין של שיקול, אלא ענין כמעט אוטומטי. לכן אנו מבקשים לא לקבל הצעה זו.

ד. ארזי:

עורך דין ננר הדגיש בדבריו את המלה "היום". מה פירושה של הדגשה זו, האם הכוונה היא בוכח המציאות של היום בה מסיימים מדי שנה 600 עורכי דין? עורך-הדין ננר אמר כי יש לוחמים גם היום. ידוע לכולנו שיש גם היום לוחמים, אך האמנם יכולה לשכת עורכי הדין להשוות את המצב מבחינת גילם של הלוחמים כיום לעומת גילם של אלה שלחנו בעבר ושמדובר עליהם בהצעת התיקון? בכל זאת אדם משתחרר היום מהצבא בגיל 21-22, ואלה שמדובר עליהם הם כבר בני 50-60.

הודגשה גם חשיבות ההתמחות, ואיש מאתנו כאן אינו טוען שההתמחות אינה דרושה. אולם קיימת כבר האפשרות להפחית את ההתמחות לתקופה של שנה אחת. זאת אומרת שההפחתה היתה קיימת כבר כשהחוק נתקבל וגם אז לשכת עורכי הדין היתה יכולה לטעון נגדה. אם כן, התקדים של הפחתה לשנה אחת כבר קיים.

י.ה. מלינגהופר:

האם דנתם בלשכת עורכי הדין בהצעה אלטרנטיבית? האם הייתם מוכנים לתת דעתכם על ניסוח אחר? אני מבין שגם מגמת או כוונת המציעים שונה בעצם מזו המשתקפת מהנוסח שלפנינו. טוב שאמר חבר-הכנסת מילמן כי מספר האנשים בהם מדובר מצומצם מאד, כי הרי הלשכה חוששת שהמספר הוא כמעט אין סופי. כנראה, יש כאן אי-הבנה ולא שוני מלכתחילה בעיקרון. מה יכולה להיות אי-הבנה זו? עורך דין ננר חושש שכל אלה ששרתו את השירותים האלה אחרי

י. ה. קלינגהופר:

קום המדינה, אחרי מלחמת השחרור וכל מיני זרועות אשר שירתו את המדינה עד היום הזה יוכלו ליהנות ללא הגבלה מההפחתה, אם הלשכה תסכים לכך, בעוד שחבר-הכנסת מילמן אומר כי מדובר רק במקרים בודדים. כלומר, הוא חושב, כנראה, על איזו הצמדה של השירות לפרק זמן שבעבר שכבר בסתיים. דבר זה יכול אולי להשתמע מהלים "היתה המועצה ברוגת", אך זה יכול להתפרש גם אחרת.

כוונתי היתה ברורה.

ד. מילמן:

י. ה. קלינגהופר:

אולי גם לשכת עורכי הדין תסכים להצעת התיקון אם תבוא הצעה - ואיני יודע אם תתקבל כאן - להצמיד את השירות בו מדובר לתקופה מסויימת שבעבר, נניח עד תום מלחמת הקוממיות או עד קום המדינה, ומי ששירת את שירותו לאחר מכן כבר לא ייהנה מההפחתה, וכך יצטמצם מאד המספר. אני שואל את נציג לשכת עורכי הדין אם הלשכה אינה מוכנה לשקול את הדבר מנקודת ראות זו ולסמוך ידה על ההצעה, שיש בה בכל זאת טעם. הרי המגמה מאד חיובית.

ג. הלוי:

מהי קדושת התאריך כט' בסיוון תשכ"א (13 ביוני 1961)?

אין כל קדושה בתאריך זה.

ד. מילמן:

זהו תאריך תחילת החוק העיקרי וההוראה בסעיף 102א. היא הוראת מעבר.

א. ידין:

אם כן, זה תאריך פורמלי מאד. השאלה שלפנינו מצומצמת מאד: האם לבטל את התאריך המגביל או לא? השאלה שאני מפנה לעורך דין ננר בעניין זה היא מה ערכו וחשיבותו במציאות של תאריך זה. אני מציג שאלה זו כי עורך דין ננר מתנגד לתיקון החוק והצעת התיקון היא לבטל תאריך זה.

ג. הלוי:

ד. מילמן:

אחד הניסוקים שהעלה עורך דין ננר הוא שמדי שנה מחלקת לשכת עורכי הדין 600 רשיוניות. כלום התיקון המוצע היה יותר צודק אילו היתה הלשכה מחלקת רק 500 רשיונות בשנה? אם מקצוע עריכת דין הוא מקצוע פרוץ, האם אנשים אלה בהם מדובר ישנו את המצב? להיפך, ניסוק זה הוא ניסוק לטובת הצעת. ממילא ניתנים 600 רשיונות בשנה ועורך-דין ננר אומר שהתיקון המוצע מתייחס ל-80 איש. אני חושב שאפשר למנות על אצבעות שתי הידיים את האנשים הללו שיש להם זכויות במדינה זו מ-1947-1949. האם בעקבות התיקון המוצע נוצר שינוי כל כך דרסטי במספר הרשיונות לעריכת דין? זה אינו קובע.

שנית, בטענה הטענה שאם הולכים בדרך זו מדוע לא לתת את הזכות גם לחיילים המתנדבים היום. הלא מדובר כאן על אנשים בגיל מתקדם שלא התחילו את הלימודים בשנות ה-20 שלהם אלא בשנות ה-50 ולגבי אדם כזה שנה אחת של סטאג' קובעת מאד לא רק מבחינת הגיל, אלא גם מבחינת הפרנסה. אתם יודעים שאדם בסטאג' אינו מרוויח כדי פרנסתו, ואם איננו מקבלים תיקון זה אנו מאלצים אדם להיות ללא פרנסה במשך שנתיים. הפחתת הסטאג' לשנה זו הקלה גדולה, ומי כמונו עורכי הדין יודע שסטאג'רים אלה מטופלים במשפחות וילדים. לדעתי, יש הבדל עצום בין אלה בהם מדובר לבין צעירים בני 20 אשר סיימו עכשיו את הצבא.

הערת האחרונה מתייחסת אף היא למספר האנשים. הלא אין אומרים כאן אם האיש יהיה עורך דין. האנשים בהם מדובר סיימו כבר את חוק לימודיהם והם נמצאים כבר בסטאג' או שהם ערב הסטאג'. בשלב זה הם לא יעזבו את המקצוע, והשאלה היא רק אם הם ייכנסו למקצוע לאחר שנתיים או לאחר שנה סטאג'. אם כן, בסופו של דבר יתווספו אנשים אלה למספר עורכי הדין במדינה, בין שיתמחו במשך שנה ובין שיתמחו במשך שנתיים. אנו מציעים לתת הקלה. זה לא יסגור את המקצוע, וגם עורך-דין ננר אינו מתכוון לסגור בפני אנשים אלה את הלשכה, אלא הוא אומר שדי בכך שנתנו את ההקלה עד 1961, ואם יש קצת אפליה לגבי אלה שהתחילו ללמוד לאחר מכן, אין זה חשוב, ואני סבור שזה לא נכון לנהוג כך.

א. דיני:

סעיף 102א. הוכנס לחוק העיקרי כהוראת מעבר כדי להמשיך את הנוהג שהיה קיים קודם לכן, כלומר, כדי שהלשכה תוכל לקצר את תקופת ההתמחות היא צריכה למצוא שאותו אדם נמנה עם סוגי בני האדם שערב תחילת חוק זה הייתה המועצה המשפטית נוהגת להפחית את תקופת התמחותם. כאשר חוקקו את הסעיף בשנת 1963 היה זה זמן קצר לאחר שהמועצה המשפטית קבעה מה שקבעה בעניינים אלה ולשכת עורכי הדין ידעה מה נהגה המועצה המשפטית. אם סעיף זה יופעל מחדש השאלה היא איך כיום, בשנת 1971, או יותר נכון בשנת 1972, תדע הלשכה מהם סוגי בני האדם שערב תחילתו של החוק, כלומר לפני 1961, הייתה המועצה המשפטית נוהגת להפחית את תקופת התמחותם? יש לי הרושם שהיום, בשנת 1972, יהיה קשה מאד לדעת ולברר מה היה הנוהג במועצה המשפטית והייתי רוצה לדעת איך תוכל הלשכה לבצע כיום הוראה כזאת לאור הקושי האמור.

י. הרני:

אם הוועד המרכזי מביא כניסוח חלוקת יותר מדי רשיונות בשנה, ברצוני לשאול את חבר הוועד המרכזי את השאלה הבאה: אותה טענה הייתה בוועד המרכזי - ואחר-כך הייתה ועידה של הסמדרות עורכי הדין - ואני התפשרתי באותו הזמן מהוועד המרכזי, כי נתקבלה החלטה לסגור את המקצוע. אילו הייתה החלטה זו מתקיימת, האם לא ידוע לעורך דיין נגר שאף אחד מהוועד המרכזי היום לא היה חבר המקצוע?

ח. צדוק:

בסעיף 102א. נקבע כתאריך 13 ביוני 1961. אני מבין שלהלכה יכול להיות אף היום מישהו שהתחיל ללמוד לפני 1961, אלא שהפסיק לימודיו במשך תקופה מסויימת וכיום הוא מחדש אותם. האם לשכת עורכי הדין נתקלה אי-פעם בחילוקי דעות עם מועמד והאם פנה מועמד בשאלה זו נגד הלשכה לבית המשפט הגבוה לצדק? כלומר, האם נתגלעו חילוקי דעות בנוגע לפירוש שצריך לתת לסעיף הקיים בשאלה מה נמנה עם אותה קטגוריה שהמועצה המשפטית הייתה נוהגת להפחית את תקופת ההתמחות שלה?

עו"ד י. נבד:

אני רוצה קודם כל להעמיד את הדברים על נכוןותם ודיוקם. עד כמה שהבין הוועד המרכזי מדובר בהצעה מצומצמת המתייחסת לקבוצת אנשים, שערב קום המדינה - ואני מדגיש: ערב קום המדינה - שירותו שירותים מיוחדים למען הקמת המדינה. בנוסף כפי שהוא מובא עתה מדובר על משהו שונה לחלוטין. מדובר לא רק על אלה שהזכרתי זה עתה, אלא גם על כל אלה שעשו ועושים למען המדינה. פירוש הדבר - ובמסגרת זו דיברתי על אותם 600 איש המקבלים רשיונות מדי שנה ושמדביתם חיילים - שכל ענין תקופת ההתמחות הופך לדבר לא רציני, כי בסופו של דבר אני סבור והוועד המרכזי סבור ששירות לצבא זה שירות למדינה. אם כן, אין סוף לדבר - והמספר שצינתי היה בהקשר זה - וזה מבטל את כל המטרה של תקופת ההתמחות כפי שהיא קבועה כיום בחוק.

היו"ד י. גולדשמידט:

אבל כבר החוק מתשכ"ג מדבר על שירות למדינה.

עו"ד י. נבד:

למעשה גם כיום מעניקים לאנשים מסויימים את קיצור תקופת ההתמחות. מדובר בעורכי דיין מחוץ לארץ, עולים חדשים שעברו יותר מאשר תקופת הכשרה בחוץ-לארץ ושעברו כבר שם כעורכי דיין, ובהתאם לחוק מקצרת הלשכה את תקופת ההתמחות לאלה שעברו תקופת הכשרה בחוץ לארץ. אבל כאן לא מדובר על מתן הקלה מסיבות מקצועיות. כפי שצינתי בתחילת דברי גם לנוסח החוק כפי שנתקבל בזמנו התנגדה לשכת עורכי הדין, אלא שזה היה נוסח של פשרה שעד תאריך מסויימים תינתן ההקלה. בזאת אני עונה לחבר-הכנסת הלוי. זה בהחלט תאריך ארביטררי. כיוון שזה היה הנוהג עד לקבלת החוק התפשרו אז עם הלשכה בצורה זו. עד כמה שזכור לי נהגה המועצה המשפטית בזמנה להעניק במקרים מסויימים הטבות ביחס לקיצור התקופה לא רק לאלה שפעלו ערב קום המדינה. אם מישהו היה בחוץ-לארץ ופעל שם במחתרת לאורך קום המדינה, בשנים 1950-1951, הביאו זאת בחשבון. עמדת הלשכה הייתה כל הזמן שיש מקום לקיצור תקופת ההתמחות אם אמנם יש לזה הצדקה מבחינה מקצועית. אין מקום לקיצור תקופת ההתמחות מסיבות אחרות. לאנשים יש זכויות שונות ויש להעניק להם אותן זכויות המגיעות להם. הזכות הזאת היא כיום - ולכן הדגשתי את המלה "כיום", היינו בשנת 1971-1972 - היא של כל אלה המשרתים למען המדינה. מישהו אמר

עו"ד י. בנר:

שאז התנדבו. גם היום מתנדבים. אגב, אין מקצוע אחד, עד כמה שידוע לנו, בו מקצרים את תקופת ההתמחות לא בקשר להכשרה מקצועית אלא על בסיס זה, וזה בסופו של דבר נעשה על חשבון המקצוע. אני מבקש לא לערב עניין זה עם אותם 600 איש שמקבלים רישיונות מדי שנה. אישית אני בעד זה שיגדל המספר ולא שיקטן, אבל בתנאי שהמועמדים יהיו מוכשרים ויקבלו הכשרה מתאימה. לדעת הוועד המרכזי אין כל סיבה לקבוע כיום יוצא מן הכלל חדש ובקרה שייקבע יוצא מן הכלל חדש לא תהיה ברירה לוועד המרכזי אלא ללכת הלאה. אם תפתחו את העניין, תצטרכו בסופו של דבר לתת את ההקלה לסוגים חדשים. ברור שיש סמכות לוועד המרכזי - וגם היתה לו סמכות בזמנה - לשקול, אבל שיקול זה הוא בכל אופן מוגבל. עד כמה שאני זוכר בהגור בצורה די ליברלית ודי היה שהאיש הוכיח שאמנם השתייך - ולפעמים במשך תקופה קצרה יחסית - ל"הגנה" או לאצ"ל. לא היתה, למשל, דרישה של פעילות במשך שנים רבות. אישית הייתי אומר, שלו היו דורשים כי האיש יוכיח שפעל תקופה ארוכה ושאינם לא התאפשר לנו ללמוד, היתה הצדקה מוסרית למתן הקלה, אולם גם זה לא מעשי כיום. הרי עברה תקופה ארוכה מאד מאז ובמשך זמן זה ודאי היו אפשרויות לאנשים ללמוד, ואין כל אפשרות לאיש להוכיח שמסיבה זו לא למד.

לכן, אם יתקבל סעיף זה, תהיה הלשכה חייבת לנהוג כבר באופן ליברלי מאד ולהתחשב באישורים של איזה מפקד דאז, שהאיש היה תחת פיקודו. יחד עם זה כדוצנ"י לומר שיש ועדה העוסקת זה מספר חודשים בכל בעיית ההתמחות, ובוודאי יובא העניין בזמן הנכון לשר המשפטים ואחר-כך לוועדה זו. הכוונה להצעות מסוימות, ואז יהיה מקום לבחון את עניין ההתמחות. אולם את ההצעה הזאת אנו מציעים לא לקבל.

היו"ר י. גולדשמידט:

אני מודה לעורך-דין בנר.
(עורך-דין בנר יוצא. נכנס מר מייטין)

קיבלנו מכתב מסר שמואל מייטין בו הוא מביע שלוש בקשות (מצטט את המכתב). בקשתו השלישית של מר מייטין היא לאפשר לו להתווכח כאן בצדדו עם בא כוח לשכת עורכי הדין, אולם זה לא מקובל אצלנו. מר מייטין יציג את העניין כפי שהוא רואה אותו ואולי יאמר לנו, אם הוא יודע, בכמה אנשים מדובר.

ש. מייטין:

בראשית דברי רוצה אני להסב את תשומת לבכם לכך שהעיקרון כעיקרון הוכר בכל מיני שלבים גם על-ידי המועצה המשפטית כשלא היה חוק וגם לאחר התיקון שהוצע, ואני חושב שעצם העובדה שההצעה הוגשה על-ידי חברי כנסת אומרת משהו נדמה לי שגם הקריאה הסדומית עברה ללא כל התנגדות.

היושב ראש קרא מתוך המכתב מי האנשים בהם מדובר ולא אחזור על כך. מטבע הדברים אנשים אלה סוגישים בדמם את התקופה ההיא, ואם איפשרו להם את הדבר, הם השתתפו גם ביתר המלחמות ולא רק במלחמת השחרור.

אנסה להעלות נימוקים, שאני יכול לשער כי הועלו על-ידי נציגי הלשכה, ולהשיב עליהם. קיימתי מספר שיחות סלפון עם נשיא הלשכה, לאחריונה אתמול בערב. איני מוסך לדבר בשם נשיא הלשכה ואני זהיר מלצטט דברים בשם אומרם, אך הבנתי שהוועד המרכזי החליט להתנגד להצעת החוק. הבינותי שההנמקה היא החשש להרחיב את המסגרת בצורה בלתי רגילה, ואני רוצה להדגיש שלא זו כוונת המציעים. כוונת המציעים היא רק לאפשר מתן הקלה זו לאלה שלא הספיקו להתחיל ללמוד עד 1961 ושעדיין בכוחם לעשות זאת. בכל אופן לפי כוונת יוזמי הצעת החוק מדובר באותם אנשים שפעלו למען הישוב לפני קום המדינה ולהקמתה, היינו במלחמת השחרור. הכנתי בוסח מסויים והיה לי רצון להגיע לבוסח מוסכם עם ד"ר רוטנשטיין, אך הוא הסביר לי כי כיוון שהוועד המרכזי החליט בשלילה הוא לא ייכנס לעניין זה. ניסיתי לבסח ברורות שהכוונה לאותם אנשים שהסבירו עכשיו כי מדובר בהם. ניסיתי גם לבסח הצעה אלטרנטיבית, שבמקום למחוק את התאריך תוחלף שנת 1961 ב-1971 או ב-1973, למשל - 25 שנה לקום המדינה. את זה

ש. מייטין:

אני מעלה כרעיון או כמחשבה כדי למנוע את החששות.

אם הועלה כנימוק על-ידי לשכת עורכי הדין החשש שבעקבות ההצעה שלפנינו תורד רמת המקצוע, ברצוני לומר שלאותם אנשים יש בגרות ונסיון השקולים לפחות כנגד שנת התמחות אחת, עם כל החשיבות שיש להתמחות, וזאת יכול אני לומר היום מבטיוגי. לדעתי, אין מקום לחשוש שרמת המקצוע תורד על-ידי הפחתת תקופת ההתמחות לאותם תריסר אנשים. ברצוני להביא רק כדוגמה - ועיני איני צרה בהם, חלילה - שאלה אשר למדו בזמן הקמת המדינה קיבלו אז שחרורים על סמך זה שהיו חברי מחתרת בגיל 15. מפאת גילם לא היו יכולים להשתתף במלחמת השחרור. הם סיימו לימודיהם שלוש-ארבע שנים לאחר קום המדינה ואז מצאה המועצה המשפטית לנכון להכיר בהם לצורך ההפחתה. אני מביא דוגמה זאת רק ברוכה החששות מפני ירידת רמת המקצוע בגלל הפחתת תקופת ההתמחות משנתיים לשנה. לפי השערתו זו הנקודה המרכזית שבגללה אפשר להתנגד לתיקון המוצע והשתדלתי לשכנע אתכם שהחששות מוטעים. כפי שכבר הזכרתי, הכנת ינוסח בכמה עותקים. למקרה שחברי הוועדה ירצו לעיין בו.

ברצוני להביא לתשומת לבכם עובדה נוספת. אין חשש לזרימה פתאומית של מאות אנשים. זה ענין של גיל. אני, למשל, עברתי את גיל ה-50 ורוב האנשים האחרים בהם מדובר הם במציבות גיל זה. מאמץ הלימוד קשה ביותר ואיני חושב שרבים יהיו מוכנים לכך ויוכלו לשאת בו. אנשים אלה גם עובדים, כך שהחששות בתחום זה מוגזמים.

ח. צדוק:
בכמה אתה מעריך את מספר האנשים הלומדים היום?

ש. מייטין:
אני חושב שהיום מגיע מספרם של אנשים אלה עד חצי תריסר ואלה שלמדו בשנים קודמות מגיעים אולי ל-10.

היו"ר י. גולדשמידט:
האם אלה המעוניינים בהפחתה התחילו אי-פעם בעבר ללמוד או שהם מביאים הוכחה שהתעניינו באפשרות ללמוד? האם הם יכולים להוכיח, למשל, שבתשכ"ז או בתשכ"ח נרשמו ללימודים?

ש. מייטין:
לא התעניינתי בזה, אבל אם אקח את עצמי לדוגמה, אני רצייתי ללמוד בכל שלב. יש כאלה שלא היתה להם אפשרות ללמוד, ואם אין אפשרות ללמוד, גם לא חושבים בכיוון זה.

היו"ר י. גולדשמידט:
אם אתה רוצה למסור לנו הצעה בכתב, נקבל אותה ברצון. היא יכולה לסייע בדיוני הוועדה (מר מייטין מוסר ליושב ראש את הנוסח שהכין).

ג. הלוי:
בנוגע למספר המעוניינים למעשה אתה אמרת כעת שמדובר בכחצי תריסר. האם ידוע לך משהו על מספרים, כפי שהוזכרו פה, הנוצים בין 80 ל-200? הפער בין האומדנים גדול מאד.

ש. מייטין:
לא, בשום פנים ואופן. כשהתחלתי לטפל בנושא זה לפני שנה עשיתי חשבון, שאם לומדים היום בכל המקומות 15 או 20 איש, הרי עד הגבול האחרון באופן ביולוגי בו יוכלו אנשים אלה ללכת ללמוד יגיע מספרם ל-80 ואולי כתבתי במקום מסויים שעד הסוף יגיע המספר ל-80. אולם כשהכרתי יותר את הבעיה ראיתי שהגזמתי. אולי דיברתי כל הזמן מתחת לסף ההכרה שאם יהיו פחות מדי אנשים אולי לא ירצו בכלל לטפל בנושא.

(מר מייטין יוצא את חדר הוועדה)

היו"ר י. גולדשמידט:
על מספר האנשים בהם מדובר שמענו אמדנים שונים מאד, אבל האומדן האחרון בא מאדם הנמצא יחד עם אנשים אלה, ולפי זה המספר, כנראה, מוגבל

היו"ר י. גולדשמידט:

למדי. הוא דיבר על חצי תריסר, וזה יכול להגיע לתריסר. מאידך גיסא אני מבין שאלה לא אנשים אשר התחילו ללמוד את המקצוע והם חוזרים עכשיו ללימודים, אלא יש מהם אנשים שבמשך עשרים שנה ויותר עסקו בדברים אחרים ועכשיו יש להם רצון להיות עורכי דין. כאלה יש הרבה. מה גרם להם לא ללמוד במשך עשרים שנה? - לא מלחמת השחרור גרמה לכך. כלומר, אי-אפשר לומר שאלה אנשים אשר בגלל שירותם הפסיקו את מהלך הלימודים ולא היו יכולים לחזור אליו במשך עשרים שנה, אלא מדובר באנשים ששירתו פעם את הישוב והיום הם רוצים להיות עורכי דין. זה, כנראה, העניין.

ברצוני להדגיש שבחוק משתכ"ג נזכרות המלים "להקמת המדינה או למדינה", והמלים "או למדינה" כוללות, לכאורה, שירות למדינה עד סוף כל הדורות, היינו כל מי שמכיח ששירת את המדינה, גם ב-1971, כלול כאן, וכאן יש ללא ספק צורך למצוא דרך של הגבלה. התושמת גם שלא היתה תשובה משכנעת לשאלתו של פרופ' ידין בדבר הנוהג שהיה קיים לפני כן. לא כל כך קל לוטר עכשיו באופן ברור איך נהגה המועצה המשפטית בזמנה.

ד. מילמן:

אבל ללשכת עורכי הדין אין קושי לקבוע זאת. הם אינם מתלוננים על כך.

היו"ר י. גולדשמידט:

על כל פנים קושרים את הדבר בגוף שאיננו קיים כבר מזה שתיים-עשרה שנה. דברים אלה צריכים לכוון אותנו בקביעת נוסח שיאפשר את העיקר.

ד. מילמן:

לפי מה שזכור לי היו לפחות שני בג"צים בנושא זה. היו שני בחורים סחיפה - אני טיפלתי אז בזה - אשר פנו בבקשה להפחית את תקופת התמחות ובקשתם נדחתה. איני זוכר מה היו הנימוקים לדחיית הבקשה. אם כן, באשר לטענה, שעליה רמז היושב ראש, שאנשים אשר שירתו את המדינה בתקופה הרבה יותר מאוחרת יכולים לבקש אף הם את הזכות הנדונה, הרי בית הדין הגבוה לצדק לא קיבל זאת ודחה בקשות מסוג זה ונשאר הנוהג של המועצה למרות המלים "או למדינה". כך שמכחינה זו אני חושב שאין חשש שפוחחים את הידיעה לכולם. יש כבר החלטה בנדון.

מ. ביבי:

כאשר נמנית עם מציעי הצעה זו התכוונתי לכך שההצעה תהיה בנויה על מתן הפחתה מתקופת ההתמחות בשל שירות מיוחד שאדם שירת לישוב בטרם מדינה ולהקמתה. כלומר, אין ההצעה גולשת לתקופה שלאחר קום המדינה, אלא היא חלה על מי ששירת ב"הגנה", בפלמ"ח ובארגונים אחרים לפני קום המדינה וערב קום המדינה והוא לא היה יכול מטעמים אלה ללמוד לימודים סדירים. ההצעה באה כדי שאנשים מסוג זה לא ייפגעו.

י.ה. קלינגהופר:

אני תומך בהצעה למחוק את היום הקובע ואיני מציע לקבוע יום קובע ואחד יות לענין התחלת הלימודים. כדי להסיר ספקות במה שנוגע למה שהיתה המועצה המשפטית נוהגת לקבוע, אני מציע לכתוב במקום מה שאנו מוחקים: "ושירותו זה היה כולו או מקצתו לפני תום מלחמת הקוממיות".

י. הררי:

אני מחשיב מאד את הסטאג, בכל אופן לא פחות מהלימודים עצמם ואפילו יותר מאשר הלימודים עצמם.

פגה אלי אדם בשם עציוני שיש לו שלושה ילדים. אין הוא עושה רושם של בעל אמצעים גדולים והוא אומר שכל הזמן רצה ללמוד ולא היתה אפשרות לכך. בסופו של דבר הצליח להגיע למטרה זו והתחיל ללמוד, אבל מה יוצא למעשה? אלה שהיו להם אמצעים והיו יכולים להתחיל מיד ללמוד שוחררו משנת התמחות אחת, ואילו הוא שמתחיל ללמוד בגיל כל כך מבוזר והוא בעל משפחה אינו יכול ליהנות מההפחתה בגלל התאריך התאריך הקובע. אם כן, אני כשלעצמי הייתי תומך בהצעה לא לשחרר איש מהסטאג, אבל לאחר שנתנו כבר שחרור מתקופה מסויימת, אין סיבה שלא יהנה מכך גם אדם זה שהיו לו בדיוק אותן הזכויות של אלה שכבר שוחררו, אלא שהוא לא היה יכול ללמוד באותו הזמן, כי לא היו לו אמצעים כספיים או

י. הררי:

שהדבר לא התאפשר לו מסיבות אחרות. איני רואה בשום פנים ואופן מדוע יופלה לרעה ולא יזכה באותן זכויות שבהן זכו אנשים אחרים באותה תקופה קודמת. לכן כל מה שצריך לעשות, לדעתי, הוא למחוק את התאריך הקובע.

היושב ראש הזכיר את המלים "או למדינה". איני מציע להיכנס לשאלה זו. זו שאלה עדינה מאד. מה היינו עושים, למשל, לגבי מוסל ביניו שישה עשר שנים בבית-הסוהר במצרים אם היתה רוצה ללמוד משפטים ומבקשת שחרור? האם נתחיל לנהל ויכוח אם לתת לה שחרור זה או לאו? בוגע זה לא זאת ההצעה ולא הייתי מציע להיכנס לכל הדברים האלה. נכון שזה דבר רע לשחרר מסטאג, אבל עובדה היא שרבים מאד שוחררו כבר מסטאג, ואני חושב שאם נבדוק את הדבר נראה שטובי עורכי הדין בארץ הם עד היום הזה אלה שעשו את המסטאג בזמן הלימודים ולא בשנה האחרונה. אם כן, כללים אלה אינם קובעים תמיד את טיב עורכי הדין מבחינה מקצועית. אני מציע לקבל את הצעת החוק כפי שהציעו אותה (ככתוב על הנוסח שלפניכם): חברי הכנסת ברעם, הררי, נחושתן, ביבי ומילמן.

ח. צדוק:

אני מקבל את העיקרון שמי ששירת שירות מיוחד להקמת המדינה וסביב הקמת המדינה רכש לעצמו זכות זו ולא צריך לנתק זכות זו באופן ארביטררי, אלא היא צריכה לעמוד לו לכל החיים. כלומר, סופו של ענין זה יהיה כאשר דור זה לא יילך עוד ללמוד משפטים, אבל אם מישהו היה זכאי להפחתה זו בתקופת ההתמחות בגלל שירותיו עד 1949, למשל, איני רוצה לשלול ממנו זכות זו בגלל שהתחיל ללמוד דק ב-1962, ב-1965 או ב-1971. נכון שבמשך הזמן שעמד לרשותו הוא לא למד ושירותו בעבר לא הפריע לו להתחיל ללמוד מאוחר יותר, אך לעומת זאת צריך להתייחס בהערכה לאדם שהלך ללמוד בגיל זה וצריך להכיר בזכות שעמדה לו לפני עשרים שנה. אם כן, אני רוצה שמי שרכש את הזכות בתקופה זו יוכל ליהנות ממנה כל חייו, אבל מדובר על שירות בתקופה מסויימת, ואני מבין שזאת כוונת המציעים.

הייתי משאיר את הסעיף הקיים כמות שהוא, כי איני רוצה לפגוע, חלילה, באיזו זכות מוקנית, אבל הייתי מוסיף סעיף שיאמר בערך כך: מי ששירת שירות מיוחד לישוב או להקמת המדינה ושאלת הלשכה להפחית תקופת התמחותו ובלבד שלא תפחת משנה. בזה אני פותר את הבעיה שרצו לפתור מציעי ההצעה ואני גם פותר את הבעיה שהעלה פרופ' ידין בכך שאיני קושר זכותם של אנשים אלה באיזה נוהג של המועצה המשפטית.

ב. הלוי:

כלומר, לפי הצעתך נשאר סעיף 102 א' ונוסף סעיף 102 ב'.

א. ידין:

בעליה הצעה שלפנינו אינם רוצים לבטל את התאריך בלבד, אלא מציעים לבטל גם את ההגבלה של לימודים בארץ, כי במלים שהם מציעים למחוק כלולות גם המלים "והתחיל בלמודיו בפקולטה כאמור בסעיף 25(1)", משמע שמסירים גם את הדרישה שהאיש למד בארץ ופירוש הדבר שזה יכול להיות אדם אשר שירת שירות מיוחד להקמת המדינה באותן השנים בפולניה, למשל, ושלמד בפולניה ובבואו ארצה גותנים לו כאן את השחרור משנת התמחות אחת. הערתי זאת כדי להפנות את תשומת לבכם שמבטלים לא רק את התאריך אלא גם את הדרישה האמורה.

אני כשלעצמי איני רואה כל כך צורך בשני סעיפים, היינו להשאיר את סעיף 102 א' כסעיף הנוגע לעבר בו נשאר התאריך 13 ביוני 1961 ולהוסיף סעיף חדש שידון בסוגיה זו, כאילו צדיין לא נדונה בחוק זה. גם איני רואה כיצד עלולים אנו לפגוע באי-אלו זכויות של מישהו - אם כי לא מדובר בזכויות אלא בסמכות של המועצה - אם ננסח מחדש את הסעיף הדין בסוגיה זו בלי להזכיר את המועצה המשפטית, את התאריך ואת ההגבלה בדבר לימודים בארץ, אבל עם הדגשת ההקבלה לפעולות בתקופה מסויימת, וזאת כדי להבהיר שהמלים "או למדינה" אינן גוררות אחריהן את האנשים שנוולדו אחרי הקמת המדינה ושירתו במלחמת ששת הימים. זו, כנראה, הסכנה שראה לפניו עורך דין נבר. אני סבור שאיך שלא ננסח את הדבר בעמוד כעבור זמן מה בפני הצעות נוספות, כי אם מתייחסים אנו היום לתקופה שלפני קום המדינה יציעו מחד להתייחס גם למלחמת השחרור, ואחד-כך גם לתקופות אחרות, אולם די לצרף בשעתה. אני אומר זאת רק כדי שאיש לא ישלה את עצמו שזה התיקון היחיד של החוק וכך הוא יישאר. בשלב בו אנו מדברים לא הייתי מכפיל

א. ידין:

את המעיפים, אלא הייתי כותב דבר פשוט מאד: מי שכתקופת קום המדינה שירת שירות מיוחד לישוב, להקמת המדינה או למדינה ושאינה הלשכה להפחית את תקופת התמחותו ובלבד שלא תפחת משנה.

ג. האוזנר: האם נוסח זה אינו כולל גם שירות סדיר בצה"ל במלחמת הקוממיות?

א. ידין: כן. הבנתי שהאנשים שבשטח דיברו מר מייטין יש ביניהם גם כאלה ששירתו שירות סדיר בצה"ל במלחמת השחרור.

ג. האוזנר: אבל מדובר בשירות מיוחד ולא בשירות סדיר. אם כתוב "שירות מיוחד", פירוש הדבר שאין זה השירות הרגיל של אדם שנצטווה לשרת בצה"ל.

א. ידין: הייתי משאיר את המלים "שירות מיוחד", כי הן היו כתובות עד עכשיו. הלשכה המרכזית התגבר על ענין זה בצורה כלשהי. אפשר שמישהו יבוא ויאמר כי שירת בצבא סדיר במלחמת השחרור, אבל הוא שירת שירות מיוחד כי ביצע אי-אלו פעולות מיוחדות. אדם כזה יוכל לזכות בהפחתה, אבל אדם ששירת את המדינה במלחמת סיני או במלחמת ששת הימים אינו כלול בקטגוריה זו.

א. אנטוריון: אני מתקשה לומר דברי, כי כאשר יש הצעת חוק של חמישה חברי כנסת המייצגים שתי סיעות נכבדות, שתי סיעות הדוב, אין זה כל כך קל לומר שאין נטייה לקבל את ההצעה. אולם אני אומר במפורש שאיני נוטה כל כך להצעה זו. יש מבוכה גדולה לגבי מה שמדובר בו כאן. ההצעה כפי שהיא מנוסחת עתה משאירה רושם לא ברור בשאלה מה מספר האנשים בהם מדובר. בשעה שבאה ההצעה לקריאה מוקדמת בכנסת הזכיר מישהו, אם איני טועה, את המספר 60 והיום שמענו מספרים שונים: 80 ו-90, ואת המספר האחרון שמענו מפי האדם שאני מבין כי הוא עומד מאחורי הענין ומגיע את הדבר. אני מודה שהאדון מייטין עשה רושם של אדם שיהיה עורך דין מוכשר וייתכן גם שלאדם זה די בששת התמחות אחת. אולם אם זה רק ענין של 6 אנשים, אין זה מוצדק, לדעתי, לתקן את החוק ולקבוע נורמה כללית כזאת כדי לקצר את תקופת ההתמחות של אותם 6 אנשים. אם מדובר במספר גדול יותר של אנשים, כי אז זו כבר בעיה רצינית וכללית יותר וצריך לנתח אותה יותר לגופה.

בעניינים אלה לפחות נחשבתי תמיד לליברלי, לחמתי לקיצור הסטאג' והיו לנו ויכוחים לא קלים בתוך הלשכה. אני זוכר שבימי המועצה המשפטית היינו נותנים הקלות ביד רחבה למדי לקטגוריות אלה של אנשים ששירות שירותם בסחונני בשנים שקדמו להקמת המדינה, ונתמם לי - גם בשנים הראשונות של המדינה. אם אומרים שאיש אינו יודע כיום מה נהגה המועצה המשפטית בנדון, זה לא מדויק. יש פרוטוקולים של אותה תקופה ויש אנשים חיים הזוכרים את הענין. זאת לא הבעיה. לפי עניות דעתי, שקיבלו את חוק לשכת עורכי הדין רצו לסיים ענין זה של הקלות בבחינת מתן פרט לאלה ששירתו את הישוב. שואלים מדוע נקבע כתאריך ה-13 ביוני 1961. זאת הייתה תקופת מעבר.

ח. צדוק: כלומר, קבעו שמי שהתחיל ללמוד לפני אותו תאריך יכול היה להניח שעוד תינתן לו הקלה כמו בעבר, ואילו כל מי שלמד אחרי אותו תאריך צריך לעבור התמחות של שתיים.

ג. האוזנר: וכך נוהגים כבר עשר שנים.

א. אנטוריון: יש ענין של התאמה. בדרך-כלל מדובר על בני 18 ולא על בני 15, ואם אותו אדם היה בן 18 ב-1948, הרי ב-1961 הוא כבר היה בין 31 ומאז 1948 עד 1961 עברו כבר 13 שנה ואפילו עשה מה שעשה במסגרת השירות היה סיפק בידינו להתחיל ללמוד במסך תקופה זו וניתנת לו הקלה. זה, לדעתי, ההגיון בחוק כפי שהוא. אבל אדם שעד גיל 50 ומעלה לא התפנה בגלל מסגרת חינוך ללמוד משפטים - איזה הגיון יש בכך שהמחוקק יתן לו הקלה? האם יכולים אנו לחוקק חוקים לפי זה? מה שקיים - קיים, בין שזה טוב ובין שזה רע. איני נוהג

היו"ר י. גולדשמידט:
רשומים לדשות הדיבור עוד מספר
חברים, אלא שמועד סיום הישיבה
מתקרב והם יקבלו את רשות הדיבור בישיבה הבאה.

(ב) חוק הגנת הדייר (נוסח משולב) - העברה לוועדת משנה

היו"ר י. גולדשמידט:
קיבלי מכתב מכתב משר המשפטים
מה-19 לחודש זה, היינו סיום
אתמול (קודא את המכתב). אנו צריכים לעבור על הנוסח המשולב ולאשר אותו.
אני מציע שנעביר לוועדת המשנה בראשות חבר-הכנסת ביבי את הנוסח המשולב
לבדיקה ולאחר סיום המלאכה תביא אותו לאישור הוועדה.

הנחלט:
להעביר לוועדת המשנה בראשותו של
חבר-הכנסת ביבי את חוק הגנת הדייר
(נוסח משולב).

הישיבה ננעלה בשעה 11.00.